

پایگاه علمی جهاد

مقالات این فصل نامه در پایگاه علمی جهاد
دانشگاهی (Sid) نمایه می شود.

شماره ۶۴، پاییز ۱۴۰۲
شاپا: ۱۳۶۴-۲۳۲۲ - Issn

شماره استاندارد: ۱۳۶۴-۲۳۲۲

سال شروع انتشار: ۱۳۸۶

کد اختصاصی ژورنال: JR_OURMAZD

اورمزد

پژوهشنامه اورمزد

شماره‌ی شصت و چهار، پاییز ۱۴۰۲

صاحب امتیاز و مدیر مسئول

سهراب سعیدی

شورای سردبیری: دکتر علی اصغر رستمی ابوسعیدی، دکتر علی محمد پشت‌دار، دکتر ابوالقاسم رادفر

ویراستار علمی و ادبی: دکتر حمید طبسی

مشاوران علمی این شماره: دکتر حمید طبسی، دکتر ابوالقاسم رادفر، دکتر فاطمه مدرسی، دکتر

علی محمد پشت‌دار

ویراستار و مترجم انگلیسی: محمد ذاکری ملاحی، دکتر علی پوردریایی، دکتر پروانه زارعی‌پور

مترجم انگلیسی: بهنام رشیدی

مدیر اجرایی و معاون سردبیر: محبوبه اسماعیلی

مدیر داخلی: رسول سعیدی

مدیر هنری و گرافیک: پرستو امیری

طرح جلد: یونس دهقانی

چاپخانه: نینوا/قم

شاپا: ۱۳۶۴-۲۳۲۲-ISSN

مقالات این فصل نامه در دو پایگاه علمی جهاد دانشگاهی (SID) و سیوبلیک نمایه می‌شود.

آدرس: هرمزگان، میناب، شهرک کوثر زهوکی، کوچه‌ی عدالت ۲۵، انتهای کوچه، کوچه

ترانس، کوچه بعد از انبار بنیاد مسکن، سعیدی، اورمزد.

☎: ۰۷۶۴۲۳۵۳۷۶۸۸ و ۰۹۳۳۹۰۱۵۴۵۵

پست الکترونیک:

ourmazd_jornal@yahoo.com و Sohrab_minab@yahoo.com

Web loq:hormozgan Ourmzod. bloq fa. Com

شمارگان: ۵۰۰ نسخه قیمت ۵۰۰۰۰ تومان

هیئت تحریریه و گروه آموزشی و پژوهشی، پژوهشنامه اورمزد

استادان

۱. دکتر ابوالقاسم رادفر، استاد زبان و ادبیات فارسی، پژوهش گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۲. دکتر علی اصغر رستمی ابوسعیدی، استاد زبان‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۳. دکتر فاطمه مدرسی، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ارومیه.
۴. دکتر محمدرضا صرifi، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شهید باهنر کرمان.
۵. دکتر سید احمد حسینی کازرونی استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر.
۶. دکتر محمد کاظم کهدوی، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه یزد.
۷. دکتر عطاءمحمد رادمنش، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.
۸. دکتر جهانگیر اقبال، استاد بخش فارسی دانشگاه کشمیر هندوستان.
۹. دکتر احمد تمیم‌داری، عضو هیئت علمی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
۱۰. دکتر علی محمد پشت‌دار، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام‌نور تهران جنوب.

دانشیاران

۱. دکتر عبدالله اائق عباسی، دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان.
۲. دکتر مهدی خیر اندیش، دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام‌نور شیراز.
۳. دکتر نجمه دری، دانشیار دانشگاه تربیت مدرس تهران.
۴. دکتر علی پوردریایی عضو هیأت علمی زبان انگلیسی و دانشیار دانشگاه هرمزگان.
۵. دکتر مریم‌السادات اسعدی فیروزآبادی، دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه مهریز یزد.
۶. دکتر آسیه ذبیح نیا، دانشیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام‌نور تفت یزد.
۷. دکتر محمود بشیری، دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
۸. دکتر موسی محمودزهی، دانشیار دانشگاه ایرانشهر.
۹. دکتر حسین قاسم‌پور مقدم، دانشیار سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و مدیر گروه زبان و ادبیات فارسی دفتر تألیف کتب درسی.
۱۰. دکتر مهدی رضایی، دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سلمان فارسی کازرون
۱۱. دکتر زیبا فلاوندی، استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سلمان فارسی کازرون

استادیاران

۱. دکتر اسدالله نوروزی، استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه هرمزگان.
۲. دکتر حمید طیبی، استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه آزاد جیرفت.
۳. دکتر فریدون اکبری شلدره، استادیار زبان و ادبیات فارسی، عضو هیأت علمی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
۴. دکتر فاطمه غلامرضایی کهن، استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان.
۵. دکتر فرامرز خجسته، استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه هرمزگان.
۶. دکتر سید محمود سید صادقی، عضو هیئت علمی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد بوشهر.
۷. دکتر ساقی دشتیان‌نژاد، استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد شهرقدس.
۸. دکتر محمد صالح امیری، عضو هیأت علمی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس.
۹. دکتر مرتضی حاج مزدرانی، استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور.
۱۰. دکتر فرهاد براتی استادیار زبان و ادبیات عرب، دانشگاه سلمان فارسی کازرون.
۱۱. دکتر امید روستا، مدرس دانشگاه امام صادق (ع) تهران.
۱۲. سهراب سعیدی، دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی

سبک‌شناسی سوره یس

انسیه خاجه‌زاده*

چکیده

قرآن کریم یکی از متون نثر عربی است که شاهکاری بزرگ و سترگ در زمینه ادبیات می‌باشد. علوم نحوی و بلاغی در درک تمامی وجوه این کتاب بزرگ مانده‌اند و نمی‌توانند همه جوانب آن را بررسی کرده و شرح دهند. اما در عصر حاضر با گسترش علوم مختلف و رونق مباحث زبان‌شناسی‌های بازیابی و بازکاوی متون نثر ادبی از جمله قرآن کریم را تا حدودی ممکن ساخته است. سبک‌شناسی از جمله علوم جدید است که می‌خواهد و می‌تواند با بررسی نحوی و زیبایی‌شناسی کلمات و جملات قرآن و هر متن دیگری به معانی بلند و عمیق آن دست پیدا کند. در این جستار کوتاه با استفاده از روش‌های سبک‌شناسی در سطح آوایی‌های واژگان‌های نحو جملات و بلاغت به بررسی یکی از سوره‌های زیبای قرآن خواهیم پرداخت. آنچه از بررسی این سوره به دست آمده بیان‌گر این نکته است که آوا و کلمات و موسیقی حروف و جملات در خدمت بیان مباحث و موضوعات مهم این سوره است.

واژگان کلیدی: سبک‌شناسی، قرآن، سوره یاسین

* دانشجوی دکترای زبان و ادبیات فارسی، مرکز تحصیلات تکمیلی پیام نور تهران

Khajezade.e@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۱۵

مقدمه

قرآن کریم‌های معجزه زرگ الهی و کتاب جاویدان وحی‌های مشحون از نکات و دقایق ادبی است که بی شک هر جوینده و پوینده راه ادبیات و مسیرشناسایی نکات و نقاط ادبی را به خود جذب می‌کند.

یکی از علوم می‌توان با تکیه بر آن سوره و آیات قرآن را بررسی کرد دانش «سبک‌شناسی» است. سبک‌شناسی دانشی جدید است که در آن روش نویسنده برای بیان مطالب و مفاهیم مورد نظرش بررسی می‌شود.

سبک‌شناسی در لایه‌های مختلف متن را بررسی می‌کند از جمله لایه آوایی‌های واژگانی‌های نحوی و بلاغی که در هر کدام بخشی از ویژگی‌های سبکی متن و نحوه استفاده از هجاها‌های کلمات‌های دستور زبان و نحو جمله بلاغت در متن برای ارائه مفاهیم مورد نظر نویسنده‌های بررسی می‌شود.

آنچنان که می‌دانیم قرآن خود دارای لایه‌های فراوانی است که فهم آن بسیار مشکل است اما سبک‌شناسی می‌تواند به ما کمک کند تا به بخشی از لایه‌های پنهان مفاهیم آیات و سوره‌ها دست پیدا کنیم و با بررسی بلاغی و واژگانی و نحوی بتوانیم به درک درستی از کلمات‌های ترکیب‌ها‌های آیات و سوره‌ها دست پیدا کنیم.

در جستار حاضر سوره یاسین از لحاظ سبک‌شناسی و در لایه‌های مختلف هائی‌های واژگانی‌های نحوی و بلاغی بررسی شده است.

پیشینه پژوهش

تا آنجا که نویسنده بررسی کرده و در تحقیقات خود دریافته است‌های تاکنون فعالیت‌هایی در خصوص سبک‌شناسی سوره مختلف قرآنی انجام شده است. از جمله:

سبک‌شناسی سوره حجرات‌های عباس یوسفی کندی / مرتضی سازچنی / سیدمحمد موسوی / سراج

منیر بهار ۹۷

سبک‌شناسی سوره مدثر، حمیدرضا فهیمی تبار / سید محمد موسوی / میلاد دیناروند / سیدامیر حسین قیانی / مطالعات ادبی متون اسلامی / پائیز ۹۹

سبک‌شناسی سوره نازعات‌های ابوالحسن مومن نژاد / مرتضی سازچینی / سید محمد موسوی / پژوهش‌های ادبی قرآنی / زمستان ۹۶

سبک‌شناسی لایه ای سوره نبا / مهرانگیز خدابخش / قاسم مختاری / ابراهیم اناری / محمود شهبازی / پژوهش‌های ادبی قرآنی / تابستان ۹۷

سبک‌شناسی سوره قمر / عسگر بازاده اقدم / حسین تکتبار فیروز حاجی / سراج منیر / بهار ۹۹

سبک‌شناسی سوره انعام / مجید ویسمه / پایان نامه ۹۳

و نمونه‌های دیگری که با روش‌های مختلف آیات و سوره‌های قرآنی را بررسی کرده‌اند. اما با بررسی‌های به عمل آمده تا این زمان سوره یاسین از لحاظ سبک‌شناسی بررسی نشده است. وجه تمایز پژوهش حاضر ابتدا سبک‌شناسی سوره مبارک یاسین است که تا به حال انجام نشده و همچنین استفاده از روش هدفمند و بررسی لایه‌های مختلف سوره است.

روش و طرح تحقیق

روش این تحقیق از نظر هدف، بنیادی-نظری است و از جهت ماهیت، توصیفی-تحلیلی محتوا می‌باشد. جامعه‌ی آماری پژوهش، سوره یاسین از سور مکی قرآن کریم است. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای و مبتنی بر سند پژوهی است.

متن

سیمای کلی سوره

سوره یاسین از سوره‌های مکی قرآن مجید و ۳۶ امین سوره قرآن کریم در جزء‌های ۲۲ و ۲۳ قرار گرفته و مشتمل بر ۸۳ آیه است. در این سوره به سه اصل دین توحید، نبوت و معاد اشاره شده است. آیات آغازین به مسئله نبوت و فلسفه آن و برخورد مردم با دعوت پیامبران می‌پردازد. سپس آیاتی درباره توحید آمده که نشانه‌هایی از وحدانیت خدا را برشمرده‌اند. پس از آن، مسئله معاد و

زنده شدن مُردگان در قیامت برای گرفتن جزا و جداسدن مجرمان از پرهیزکاران آمده و گفته شده است اعضا و جوارح در آن روز به سخن گفتن درمی‌آیند. سرانجام آیات پایانی سوره، حال مجرمان و پرهیزکاران در آن روز را توصیف می‌کنند. در آخر سوره هم خلاصه‌ای از اصول سه‌گانه آمده و بر آنها استدلال شده است (طباطبایی، المیزان، ۱۳۷۰ش، ج ۱۷، ص ۹۰).

اولین مرحله برای بررسی سبک‌شناسانه سوره تقسیم بندی موضوعی آیات آن است. در خصوص سوره یس این تقسیم بدی در چهار بخش طبق انه بزرگان بررسی کرده اند انجام شده است:

بخش ۱- آیات ۱-۱۲

در خصوص برخورد نادرست کافران با هشدارهای پیامبر اسلام که شامل اعلام وظیفه پیامبر برای انداز مردم‌های مخالفت کافران و قبول حرف‌های پیامبر توسط افراد خدا ترس می‌باشد.

بخش ۲: آیات ۱۳-۳۲

بیان فرجام بی‌توجهی به هشدارهای پیامبران که شامل بیان اعزام سه پیامبر برای مردم‌های بی‌توجهی مردم‌های ایمان آوردن مردی و کیفر آنان که ایمان نیاوردند‌های است

بخش ۳: آیات ۳۳-۶۸

بیان انحرافات کافران از تعالیم پیامبران که شامل انکار نشانه‌های خداوند‌های کمک نکردن به نیازمندان و انکار قیامت است

بخش ۴: آیات ۶۹-۸۳

بیان دلایل حقانیت هشدارهای پیامبران به خصوص در موضوع معاد شامل اشاره به وحی‌های یگانگی خداوند‌های نا توانی مشرکان و قدرت خدا در زنده کردن مجدد مردگان (برگرفته از خامه‌گر، محمد، ساختار سوره‌های قرآن کریم، تهیه مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین، قم، نشر نشر، ج ۱، ۱۳۹۲ش).

سطوح سبک‌شناسی سوره یس

الف: لایه‌ی آوائی

الف) آوای هجایی

برای شناخت ساختار آوایی هر متنی لازم است ساختار واژگان و هجاهای آن بررسی شود. هجاها آنچنان که می‌دانیم می‌توانند بلند، کوتاه و کشیده باشند. چنان که در ادبیات فارسی نیز هجاها را تقسیم‌بندی می‌کنیم می‌توانیم در خصوص آیات قرآن (با توجه به لحن آوایی و شاعرانه و دارای وزن آن) کلمات را از لحاظ هجایی و آوایی می‌توانیم بررسی کنیم. برای نمونه چند آیه از سوره را بررسی هجایی انجام می‌دهیم:

إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ

إِن - نَ - كَ - لَ - مَ - نَ - ال - مُر - سَ - لَیْن

نوع هجاها

بلند - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کشیده - بلند - کوتاه - کشیده

إِنْ كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ

إِن - كَا - نَتْ - اِل - لَّا - صَی - حَ - تَ - وَا - حَ - دَ - تَ - فَا - إِذَا - هُمْ - لَ - دَیْنَا - مُحْ - ضَ - رُونَ

نوع هجاها

بلند - بلند - بلند - بلند - بلند - بلند - کوتاه - کوتاه - بلند - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کوتاه - کوتاه - بلند - بلند - بلند - بلند - بلند - کوتاه - کشیده

با بررسی تمامی آیات متوجه می‌شویم نظام متفاوتی بین آیات و نوع هجای آنها بر اساس محتوای آنان وجود دارد. در بخش اول که سخن از وحی و انذار است بسامد هجاهای کوتاه بیشتر و ریتم آیات تندتر است در بخش دوم که قصه‌ی اعزام پیامبران و مخالفت افراد با آنها بیان می‌شود اما

هجاهای بلند و کشیده دارای بسامد بیشتری هستند هاجای بلند با استفاده از موت‌های بلند که آوای زبان را به سمت پر مطراق بودن سوق می‌دهد.

به طور کلی اگر چه می‌توان موارد و مباحث علم عروض را در آیات بررسی کرد و حتی گاه آیاتی وجود دارند که وزنی عروضی داشته باشند اما قرآن پیرو نظمی عروضی نیست بلکه نظمی خاص آیات دارد که بی شک می‌بایست اینچنین باشد تا هم کلام را از حد یک نثر معمول خارج سازد و هم تهمت شعر بودن را از آن دور نماید.

استفاده از هجاهای بلند و کوتاه در آیات این سوره بیش از هجای کشیده بوده است و در خدمت ارائه مفاهیم انذار و هشدار قرار گرفته است.

الف) آوای حروف

چنانکه گفتیم سطح آوایی از سطح مهم سبک‌شناسی است و بررسی آوایی در سطح حروف نیز یکی از زیباترین نکات این علم است.

ادیب با استفاده از حروف و آوای آنهاهای تکرار یا عدم بکارگیری بخشی از حروف‌های مفاهیم و موضوعات مد نظر خود را در متن تداعی می‌کند.

در کلام الهی در سطحی عالی کاربرد کلمات و حروف در خدمت مفاهیم و زیبایی آیات است و آوای منسجم حاکم بر سوره‌های مختلف با موضوعات مختلف به خوبی در خدمت انتقال بیشتر و بهتر مفاهیم است.

سوره یس نیز از این قاعده مستثنی نیست‌های آنچنان که در بحث موضوعات، طبقه بندی آیات انجام شد با دقت در بکارگیری حروف‌های می‌توان این نظم و سبک خاص را مشاهده کرد.

هماهنگی حروف هر کلمه نسبت به کلمه‌های هم ردیف آنها و یا هماهنگی آوایی حروف در یک ایه با مضمون خاص‌های همچنین پدیده تکرار توانسته سبکی شاخص در بکارگیری الفاظ بوجود بیاورد.

مثلاً چنانکه در بخش آوای هجاها نیز اشاره کوتاهی شد، در بخش هایی از سوره که به انذار و هشدار می پردازد تکرار و بسامد مصوت های بلند آ و ای فراوان دیده می شود. این تکرار نشان از مفهومی بلند و سیع در عین حال قابل توجه دارد. مثلاً: انما امره اذا اراد شیئا ان یقول له کن فیکون بکارگیری و تکرار مصوت های بلند در این آیه و امثال آن تداعی کننده امری بسیار مهم و بزرگ است که تنها از ید قدرت یک بزرگ لا یتنهایی بر می آید تکرار حرف «ل» که بیشتر تاکید را می رساند در برخی از آیات نشان از موکد بودن این موضوع در مفهوم کلی ایات دارد و تکرار «ل» توانسته با آوای ایجاد شده این تاکید را در گوش و ذهن خواننده جایگیر نماید. مانند: فالیوم لا نظلم نفس شیء ولا تجزون الا ماکنتم تعلمون تکرار حرف لام های تاکید بر این موضوع که ظلمی وجود ندارد و هر آنچه هست حاصل کار خود انسان است را بخوبی تداعی کرده است.

الف) آوای واژگان

چنانکه در دوبخش قبل در بحث آوایی مطرح شدهای برای آواسازی و انتقال مفهوم از این طریق مسیر مشخص و معین تکرار است. تکرار در سطح هجاها و حروف را بررسی کردیم های اما این تکرار در بخش کلمات نیز بسیار تاثیر گذار است. مثلاً در بخش ابتدائی سوره در ده آیه نخست مشتقات کلمه ی انذار " پنج بار تکرار شده است. چنان که گفتیم مفاهیم مطرح شدخه در این آیات مربوط به هشدار و انذار است تکرار این کلمه توانسته به خوبی این مفهوم را تداعی کند. در بخش دوم سوره که به پیامبران و نتیجه عدم توجه به انذارهای آنها می پردازد های مشتقات کلمه مرسل و تبعیت فراوان دیده می شود. ارسنلهای مرسلون، بلاغ، مرسلین های اتبعوا، اعبد، و..... در بخش سوم که سخن از عدم توجه کافران است های از افعال نفی بسیار استفاده شده و با اینکار عدم توجه آنها را نشان داده است

الا کاناوا به یستهژئون، لا یرجعون، لما، افلا یشکرون، لا یعلمون، بطور کلی در بررسی سبک‌شناسانه در بخش آوایی سوره یس به این نتیجه می‌رسیم که با توجه به مفاهیم این سوره‌های استفاده و تکرار برخی حروف‌های هجاها و کلمات توانسته در خدمت انتقال موضوع قرار بگیرد. بیشترین بسامد صامت‌های بلندهای هجاهای کوتاه و بلند و کلمات مربوط به انذار و تنکیر نشان از سبک خاص آوایی این سوره با عنایت به مفاهیم دارد.

ب: لایه واژگانی

استفاده از واژگان‌های چنانکه در بخش آوایی نیز مطرح شد و به تکرار آنها اشاره گردیدهای یکی از مسائل مهم موضوع سبک‌شناسی است. در این سطح‌های تکرارهای نحوه بکارگیری و ساختمان کلمه و همچنین تضاد و طباق و استفاده استفهامی (پرسشی) از کلمات را می‌توان مورد بررسی قرار داد.

ب) تکرار

در بخش آوایی به آن پرداختیم و مطرح شد که در این سوره با توه به مفاهیم پر تکرارترین کلمات‌های مشتقات مفاهیمی مانند: انذارهای مرسل‌های اتباع‌های یوم و انسان است. که با تکرار و در کنار هم قرار گرفتن مفهوم اصلی که ارسال پیامبران از سمت خداوند و عدم توجه مردم و درگیری آنان با ارشادات پیامبران و انذار از روز قیامت است به خوبی تداعی شده است.

ب) ساختمان و نحوه بکارگیری

ساختمان کلمات و بخصوص افعال در این سوره بسیار قابل توجه است. چنانکه در بخش قبل نیز اشاره کوتاهی شد اکثر افعال بکار رفته در این سوره که بصورت جمع غایب بکار رفته منفی است‌های چون می‌خواهد عدم توجه انسان‌ها به دستورات را بیان کند. استفاده از صیغه غایب‌های گویی خود بیانگر این موضوع است که روح و فکر انسان‌ها از درک حضور پیامبران و خداوند غایب و دور است و صیغه منفی تأکیدی بر این ندانستن و نفهمیدن اگر از

آیه اول بررسی کنیم تا پایان سوره هر زمان در خصوص مخاطبین وحی صحبت شده‌های اینگونه افعال استفاده شده است:

لا یومنون، مقمحون (چشم بسته)های لا ییصرون، لا یومنون، کذبوهما (تکذیب کردند)های تکذبونهای لا ینقذونهای یستهزئون، لا یرجعونهای لا یشکرونهای کانوا عنها معرضینهای همچنین در نوع بکارگیری کلمات نکته قابل توجه دیگر استفاده از شکل‌های مختلف یک کلمه ساخت‌های متفون آن است. در این سوره با توجه به مفهوم ساخت‌های مختلف کلمه رسول‌های اندازهای علم و... مکرر استفاده شده است که در علم سبک‌شناسی مورد توجه است و نشان از زیبایی متن و استفاده بهینه از علوم بلاغی برای انتقال مفهوم دارد

تضاد و طباق

استفاده از کلمات متضاد و مترادف در آیات و جملات می‌تواند در علم سبک‌شناسی مورد بررسی قرار بگیرد و همچنین می‌تواند تداعی‌کننده مفاهیم خاص باشد. مثلاً در آیه: لتذر قوما ما انذر ابائهم: دو کلمه تذرو و ما انذر که از یک ریشه هستند و صنعت طباق را ایجاد کرده‌اند.

و آیه لهم الیل نسلخ منه النهار: دو کلمه لیل و نهار که تضاد دارند. لا الشمس ینبغی لها ان تدرک القمر و لا الیل سابق النهار: لیل‌های نهارهای شمس و قمر دارای تضاد و طباق هستند.

انطعم من لو یشاء الله اطعمه: نطعم‌های اطعمه طباق دارند
 الیوم نختم علی افواهم و تکلمنا ابدهم و تشهد ارجلهم: ایدی‌های ارجل‌های افواه طباق دارند
 بور کلی می‌توان بیان کرد که استفاده از تضاد و طباق در این سوره با توجه به مفاهیم‌های توانسته به خوبی در خدمت انتقال پیام قرار بگیرد.

استفاده استفهامی (پرسی)

استفهام‌های نوعی پرسش است که گویا پاسخی از قبل مشخص دارد این پرسش در ادبیات برای توجه دادن بیشتر مخاطب به موضوع مورد بحث استفاده می‌شود. استفاده از این نوع استفهام در سوره یس هم مورد توجه بوده است.

مثلاً: الم اعهد اليكم يا بني آدم ان لا تعبد الشيطان انه لكم عدو ومبين
آیا از تو عهد نگرفتیم ای فرزند آدم که شیطان را عبادت نکنی (یعنی قطعاً عهد گرفتیم و تو فراموش کرده‌ای)

اوليس الذي خلق السماوات والارض بقادر ان يخلق مثلهم
آیا کسی که آسمانها و زمین را خلق کرده نمی‌تواند شبیه آن را خلق کند (یعنی قطعاً می‌تواند)
اولم ير الانسان انا خلقناه من نطفه

آیا انسا من ندید که ما او را از نطفه‌ای بی ارزش آفریدیم (قطعاً دیده)
استفهام انکاری در این سوره بسیار زیبا و قابل توجه استفاده شده و یکی از ویژگیهای سبکی یس به شمار می‌رود.

ج: لایه نحوی

این سطح یکی از مهم‌ترین لایه‌های سبک‌شناسی است که به بلندی و کوتاهی جملات‌های مونث و مذکر بودن افعال‌های زمان آنها‌های تکرار و... می‌پردازد و به طور کلی ساختمان جملات سوره را بررسی می‌کند.

ج) کوتاهی و بلندی آیات

چند آیه ابتدائی سوره کوتاه است و با جملاتی کوبنده و ریتم تند است اما در ادامه اکثر آیات جملات کامل و بلند دارد چرا که می‌خواهد مفهوم را به صورت کامل و با طمانینه و مطمئناً بیان کند.

در بیان نخست می‌بینیم:

یس- والقرآن الحکیم- انک لمن المرسلین- علی صراط مستقیم- تنزیل العزیز الرحیم- این آیات به معرفی قرآن و پیامبر پرداخته‌های ریتم سریع است‌های از صفت‌های مختلف استفاده شده است دو یاه بصورت جمله اسمیه است‌های تاکید فقط بر صفات است. اما در ادامه اکثر آیات بلند هستند و جمله بصورت کامل بیان شده گاه یک آیه دو یا چند جمله دارد از جمله‌های فعلیه بیشتر استفاده شده است تا با آوردن افعال بتواند مفهوم را بیشتر و بهتر انتقال دهد.

مثل این آیه: انا نحن نوحی الموتی ونکتب ما قدموا و آثارهم و کل شیئ احصیناه فی امام مبین که طولانی است‌های از جملات متعدد استفاده شده‌های و جملات فعلیه هستند. تاکید بر عملی است. ما زنده می‌کنیم تاکید بر زنده کردن است‌های ما می‌نویسیم‌های ما نگهداری می‌کنیم. یا: اذ ارسلنا الیهم اثنین فکذبوهماهای عزیزنا بثالث و فقالوا انا الیکم مرسلون: باز هم آیه طولانی است‌های جملات مختلف استفاده شده‌های جملات فعلیه‌اند ما فرستادیم‌های ما عزت دادیم به سومین نفرهای آنها منکر شدند. در بخش بعدی که از پیامبران و انذار دادن آنها صحبت می‌شود اما جملات و آیات دوباره کوتاه می‌شوند

انی اذا لفی ضلال مبین / انی آمنت بریکم فاسمعون /

اما در ادامه و در بخش‌های مختلف سوره‌های همچنان آیات طولانی و گاه متشکل از دو یا چند جمله هستند که تاکید و توضیح مسائل مطرح شده را باعث می‌شوند.

ج) مذکر و مونث بودن و زمان افعال

بیشترین افعال این سوره با توجه به اینکه یا در خصوص پیامبران صحبت شده است و یا در خصوص افراد جامعه مذکر هستند (چنانکه می‌دانیم در قرآن برای اشاره به جمع مرد و زن از افعال مذکر استفاده می‌شود و منظور نظر اما هم مردان و هم زنان هستند). زمان افعال نیز آنچنان که پیش‌تر اشاره کوتاه کردیم عمدتاً گذشته است و صیغه غایب استفاده شده است.

۳-ج) تکرار

در خصوص تکرار در سطح هجا و کلمه توضیح دادیم در سطح فعل‌ها نیز همانجا اشاره‌ای شد اما بیشترین تکرار در افعالی است که ندانستن‌های نفهمدن و تبعیت نکردن را نشان می‌دهد. آنچه‌ای که مفاهیم آیات اینگونه اند و سبک جملات و افعال می‌بایست این مفاهیم را انتقال بدهند: لا یعلمون‌های لا یبصرون‌های تکذوبون و...

د: لایه بلاغی

تصویر سازی و استفاده از صنایع بلاغی نیز یکی دیگر از مواردی است که در بررسی سبک‌شناسانه یک متن ادبی مورد توجه قرار می‌گیرد استفاده از کنایات‌های تشبیهات و... می‌تواند کمک بسزایی در انتقال مفاهیم داشته باشد.

با بررسی سوره یس از این منظر به نکات و آیاتی بر می‌خوریم که برخی از آنها را به عنوان نمونه می‌آوریم:

انا جعلنا فی اعناقهم اغلالا: ما در گردن‌های آنها زنجیر انداختیم ... تشبیه مضمیر در این آیه وجود دارد مانند شتر در گردن آنها زنجیری قرار دادیم تا گردن‌هایشان را بالا نگاه دارند.

قالوا طائرکم معکم: کنایه از اینکه بدی که به کسی می‌رسد از خود اوست.

والقمر قدرناه منازل حتی عاد کالعرجون القدیم: تشبیه حرکت ماه به قوس و کمان

نتیجه‌گیری

بررسی سبک‌شناسی سوره یس در سوح مختلف آوایی‌های بلاغی و... نشان داد که در این سوره: با توجه به مفاهیم آیات بیشتر طولانی و با استفاده از جملات فعلیه هستند. استفاده از مصوت‌های بلند «ا گ و» «ای» در خدمت انداز بیشتر قرار گرفته است. استفاده از تضاد و طباق توانسته زشتی و زیبایی‌های خوبی و بدی‌های عذاب و رحمت را به خوبی نشان دهد.

استفاده از تشبیه و کنایات مختلف به انتقال مفاهیم کمک کرده است.

بیشترین تکرار در افعال و مفاهیم افعالی است که به ندانستن های نفهمیدن و قبول نکردن افراد جامعه می‌پردازد.

بی شک بررسی آیات وحی از هر جنبه ای که باشد بسیار مشکل و کاری ورای حد تصور و توان ماست. این جستار تنها راهی برای شروع بررسی های دقیق تر و تخصصی تر بوده است.

منابع و مأخذ

- قران کریم
- طباطبائی، سیدمحمد حسین، تفسیر المیزان (تفسیر قرآن کریم)، انتشارات جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۷۰.
- سیوطی، عبدالرحمن ابن ابی بکر، (۱۳۶۳)، الاتقان فی علوم القرآن، ناشر دارالکتاب عربی، تهران ۱۳۶۳.
- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، انتشارات روزنه، تهران ۱۳۷۳.
- طاهرخانی، جواد، بلاغت و فواصل قرآن، انتشارات جهاد دانشگاهی، ۱۳۸۳.
- خامه گر، محمد، ساختار سوره های قرآن کریم، تهیه مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت نورالثقلین، قم، نشر نشر، چ ۱، ۱۳۹۲.